

Основно училище „Гео Милев“ – гр. Пловдив

*Пловдив, ул. „П. Р. Славейков“ №1, тел. 032624953, 032624958; e-mail:
ou.geomilev@ougeomilev.eu; info-1690144@edu.mon.bg*

Директор:.....

/Анелия Кирова/

**СТРАТЕГИЯ ЗА ОВЛАДЯВАНЕ
НА
КНИЖОВНИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
на
Основно училище „Гео Милев“ -
гр. Пловдив
през
учебната **2023/ 2024** година**

Настоящата Стратегия е приета, на заседание на Педагогическия съвет,
Протокол № 12/ 11.09.2023 г., Заповед РД-10-784./11.09.2023 г.

Настоящата стратегия проектира развитието на ОУ „Гео Милев” гр. Пловдив през следваща година, чрез организационни и методически мерки за подобряване качеството на обучение по Български език и литература. Основните принципи при разработването на стратегията са както общоприетите училищни ценности, произтичащи от редица нормативни документи, така и от изведените в доклада на ЕК по образование приоритети : прибиране на учениците и грамотност.

Настоящият план е разработен на база НАРЕДБА № 6 от 11.08.2016 г. за усвояването на българския книжовен език.

I. Общи положения:

Според Конституцията на Република България, официалният език в страната е българският.

Усвояването на книжовен български език се свързва със социална значимост на неговите функции, като основно средство за:

- общуване във всички социокултурни сфери;
- социализация и професионална реализация на децата и учениците;
- интегриране на всички етноси в структурите на българското общество.

Българският език е езикът, на който се осъществява обучението в училищата.

Усвояването на книжовния български език се осъществява с цел развиване на комуникативните умения на учениците.

II. Цели:

1. На базата на висок професионализъм учителите да прилагат разнообразни процедури за усвояване и затвърждаване на книжовноезиковите норми при усвояването на българския език;
2. Възпитаване на интерес към езиковата грамотност като задължително условие за успешно междуличностно общуване и добра професионална реализация;

3. Усвояване на езиковата терминология, характерна за съответните учебни предмети;
4. Овладяване и прилагане на знанията и компетентностите, определени от ДОС за учебното съдържание по български език и литература за съответните етапи по образователно направление „Български език и литература“
5. Подобряване социолингвистичната компетентност на учениците чрез повишаване на способността за ползване на езиковите средства съобразно социалния контекст.
6. Подготовка на учениците за бъдещи публични дейности и формиране на умения за използване на езика като средство за междуличностно общуване.
7. Усъвършенстване на комуникативно – речевата култура на учениците и поощряване на творческите и езиковите им умения чрез разширяване и обогатяване на извънкласните дейности – публични изяви, творчески инициативи, състезания, конкурси.

III. Мерки за осъществяване на целите:

1. Осигуряване на качествено и ефективно образование.
2. Засилване на възпитателната работа с учениците с оглед пълноценно личностно развитие, като се акцентира на грамотността на учениците.
3. По-широко навлизане на нови методи на преподаване и обучение.
4. Използване на ефективни методи, форми, похвати на работа, които провокират интереса на учениците, мотивират ги да участват в уроците;
5. Осигуряване на равен достъп на всички ученици до съизмеримо по качество образование.
6. Надграждане на знания и умения с цел развитие потенциала на всеки ученик и възможност за пълноценна социална реализация.
7. Групови и индивидуални задачи за работа вкъщи за стимулиране на интересите, самочувствието и желанието за личностна изява на учениците;
8. Създаване и поддържане на интереса към книгата.
9. Удовлетворяване желанията на учениците за допълнително обучение в извънкласни форми.
10. Изграждане на подходяща среда за даровити и изоставачи ученици чрез активното съдействие на педагогическата колегия.
11. Приемственост между всички фази от обучението
12. Работа в мултиетническа среда.

13. Критериите за оценка на тестовите изпитвания да са съобразени с утвърдените от МОН за НВО .
14. Активно взаимодействие по посока повишаване на качеството на обучение по БЕЛ между възпитателите и преподавателите .
15. Разбиране, сътрудничество и взаимодействие между родители и учители, възпитатели.

IV. Дейности за усвояване на книжовен български език:

1. Установяване на входното равнище на знанията и компетентностите на учениците по всички учебни предмети, набелязване на мерки за преодоляването на констатираните пропуски.

срок: м. септември- октомври

отг: учителите

Председатели ЕКК

2. Осъществяване на междупредметни връзки за пряко прилагане на Стратегията за усвояване на книжовния език.

срок: през учебната година

отг: учителите

3. Стриктно изискване за спазване на книжовно езиковите норми в учебните часове по всички предмети, в които обучението се осъществява на български език.

срок: през учебната година

отг: учителите

4. Организация и провеждане на ефективна работа с изоставащи ученици.

срок: през учебната година

отг: учители

Председатели ЕКК

5. Използване на възможностите за работа по проекта “Успех за теб“, с цел повишаване на качеството на обучение по БЕЛ .

срок: През учебната година

отг: учителите

6. Организиране на празник на буквите /1 клас /

срок: май, 2024 г.

отг: Класен ръководител 1 –ви клас

7. Да прочетем заедно – колективен прочит на любима творба в час на класа, посветен на Международния ден на детската книга /2 април/

срок: април, 2024

отг: Класните ръководители

8. Мотивиране на учениците за усвояване на българския език, чрез включване в състезания, викторини, преписи, изложби, изработване на постери, усвояване на понятия, термини, трудни за учениците думи, участия в драматизации, празници, открити уроци и др.

Срок: през учебната година

Отг: учителите

Според Наредба 6 от 11 август 2016 г. „Усвояването на книжовния български език е задължително за всички деца и ученици, които се обучават в българските детски градини и училища в страната, както и в чужбина, и се осъществява с цел развиване на комуникативните умения на децата и учениците, и се свързва със социалната значимост на неговите функции като основно средство за:

1. общуване във всички социокултурни сфери;
2. социализация и професионална реализация на децата и учениците;
3. интегриране на всички етноси в структурите на българското общество.

V. Насоки за лексикална работа с ученици от всички етнически общности

Основен акцент при работа с ученици билингвисти е *овладяването на лексиката* на българския език в *достатъчна степен*, за да се участва

пълноценно в образователния процес и в актуални социални дейности в училище и извън него.

Учениците билингвисти пренасят явления от единия език към другия, защото възприемат българския език през призмата на майчиния си език, и допускат интерферентни грешки в речта си, които учителят трябва да предвижда. За целта е необходимо:

- да се запознае с основните типологични различия между майчиния език на учениците и българския език;

- да предвижда типичните грешки, мотивирани от влиянието на майчиния език и да предлага ефективна система от задачи за упражнения за предпазване от тях;

- да адаптира информацията, (в т.ч. и примерите от учебниците) с оглед на интерферентните влияния между първия и втория език.

Различията между системите на турски и на български език са една от предпоставките за допускане на еднотипни грешки в речта на учениците билингви, които се наричат интерферентни.

А. Различия на фонетично равнище

1. Турският вокал [ъ] няма точно съответствие в български език – в турски език той се артикулира като широк вокал, близък до българския вокал [а]. Това е причина в устната си реч билингвисти да допускат грешки от типа: *патува* вм. *пътува*.

2. Звукът [ц] липсва в турски език, поради което неправилно се заменя със звук [с] (*ръсе* вм. *ръце*).

3. По различен начин се артикулира звукът [х] в турски и в български език. В турски език, когато е в началото на думата, той се произнася с особено предыхание, което не е характерно за български език.

Затова билингвистите с майчин турски език го изпускат в началото на думата (*ляб* вм. *хляб*), а в средата го заменят с друг съгласен звук (*тейник* вм. *техник*).

3. За турската консонантна система струпване на съгласни в думата е недопустимо. Тъй като в български език струпаните съгласни могат да бъдат в различна позиция, често срещано явление е билингвистите да вмъкват или предпоставят гласен звук между съгласните или преди тях (*питички* вм. *птички*, *кърак* вм. *крак*, *билизо* вм. *близо*, *истрах* вм. *страх*).

4. Мекостта на съгласните в турски език не е позиционно ограничена, както е в български език. В резултат на това билингвите артикулират подчертано меко [к], [л], [н] в краесловие, например: *чайникъ*, *пънь*, *родителъ*.

5. вмъкване на [й] между две последователни предни гласни (*Назмийе*, *Барийе*).

Фонетичните грешки не са основна пречка за овладяване на особеностите на съвременния български език, но тъй като се отстраняват много трудно, изискват продължителна работа за преодоляването им.

Б. Различия на словообразователно и морфологично равнище

1. **Представката** като словообразователна морфема не е характерна за турски език. Най-големи трудности срещат учениците при изучаване на глаголните представки, защото трудно разбират и усвояват значението, което внася всяка отделна представка. Това е причината те да не разграничават глаголи като *нея, запеля, изпя; рисувам, пририсувам, нарисувам*.

2. **Имената** в турски език не притежават граматическата категория *род*.

2.1. Съществителни имена

2.1.1. В турски език морфологичните характеристики на съществителните имена не включват родова принадлежност, докато в български език граматическото значение за род е постоянно. Затова учениците грешат, когато трябва:

- да заменят съществителни имена с местоимения в следващото изречение в текста (*Всеки ден наливам вода на рибката, защото иначе **то** ще умре.*);

- да съчетават съществителни имена с числителни имена (*Вкъщи има две куче и три котка.*);

- да съгласуват: прилагателни със съществителни имена (*Той имал малка момиченце. Снежанка станал по-хубав*); съществителни имена в служба на подлог със сказуемо, изразено чрез причастие или сложна глаголна форма (*Червената шапчица повярвал на вълка.*) 2.

2.1.2. И в двата езика съществителните имена имат форми за множествено число, но те се изразяват по различен начин. Един от начините е аналогичен и за двата езика – чрез прибавяне на окончание или на думата *много* към съществителното име. В турски език обаче съществителното се прибавя, без да се съгласува по число, както е в български език (*çok çocuk* – в буквален превод *много дете*).

2.2. Прилагателни имена

В турски и в български език те се различават както по значение, така и по приложение. В български език прилагателните се съгласуват със съществителните имена, а в турски език се прилагат към тях, без да се изменят.

Непознати за турски език са *относителните прилагателни имена*.

2.3. Числителни имена

В турски и в български език граматическите характеристики на числителните бройни имена (от 3 до 1000) са еднакви – те не се изменят по

род и число. Разлика има при числителните “едно” и “две” – в български език те се менят по род и число.

След числително бройно съществителното име в български език винаги се поставя в множествено число, докато такова съгласуване в турския език няма.

Освен това в български език има особена *бройна форма* на числителните имена (*двама, трима, двамина* и т.н.), която се използва при изброяване на съществителни имена за лица, и която не е характерна за турски език.

На това се дължат грешки като: *Живеели в една къща два човека; Двама козлета се срещнали на моста.*

2.4. Местоимения

2.4.1. В турски език личните местоимения имат само една форма, докато в български език в 3 л., ед.ч. има родови форми (*той, тя, то*).

2.4.2. Местоименията и в турски, и в български език имат форми за различните падежи, но в български език тези форми са и родови, докато в турски език за всеки падеж има само по една форма.

2.4.3. Личните и притежателните местоимения в турски език имат само пълна форма, докато за български език са характерни две форми – пълна и кратка. Кратките форми са предпочитани в български език, но по аналогия с турски език билингвистите употребяват предимно пълни местоименни форми в речта си (*Топката на него дай*).

Грешки при употребата на местоимения:

- изпускане;
- неправилна замяна;
- сливане с пълнозначната дума.
- употреба на пълни вместо кратки местоименни форми

3. Категорията *определеност* се изразява по различен начин в турски и в български език. В турски език тя се предава чрез числителното име един (*bir*); притежателните окончания *-im, -in, -i*; показателното местоимение *bu* и чрез падежни окончания за винителен, местен и отделителен падеж.

В български език определеността също може да се изразява чрез прибавяне на числително име или на показателни местоимения (*един мъж, този мъж*), но се предпочитат членните морфемии (*-ът, -ят, -а, -я, -та, -то, -те*), които зависят от рода и числото на имената.

4.Глагол

4.1. В турски език спомагателният глагол “*съм*” в 3 л., ед. ч. отпада.

Той трудно се възприема като самостоятелна дума в български език, поради което се изпуска или се поставя не на място, заменя се с друга форма на същия или на друг глагол. Като се има предвид, че със

спомагателния глагол се образуват сложните глаголни форми, изпускането или замяната му с друга глаголна форма е недопустимо за българската речева практика, но в писмените работи често се срещат изрази като: *Моето любимо занимание футбол; Резачката става развален.*

4.2. Граматическата категория “вид на глагола” отсъства в турски език, затова за учениците няма разлика между глаголите *чета* и *да прочита*; *срещна* и *срещам*; *седя* и *да седна*.

4.3. Отрицателната форма на глагола в турски език се образува не с помощта на отрицателна частица (както е в български език), а с помощта на наставка. По тази причина в българската си речева практика билингвистите обикновено изпускат отрицателната частица или я записват слято с глагола.

4.4. По различен начин се изразява възвратността при глаголите в български и в турски език. Във връзка с това очаквана грешка е неправилната употреба на възвратните глаголи, като най-често частиците *се* и *си* се изпускат или се употребяват неправилно (смесват се).

Пил вода и пак си върнал под дървото.

Всяка майка се харесва детето.

5. Предлог

В турски език предлозите липсват. В словосъчетания и изречения най-често се срещат следните грешки:

- изпускане на предлози (*Обичам играя; Отивам зайците; Татко работи града*);

- ненужна употреба на предлог (*Гледахме на мача*);

- семантична неточност при употребата на предлози (*Пусни вестника на кошчето; Живеем на Шумен; Те живеят в третия етаж*);

- неправилно място на предлога (*Сутрин вода сестра детска на градина*);

- слято записване на предлога с пълнозначната дума (*Отдядо Мраз много подарък получих; Нашите зайчета напазара занесохме*).

Много от грешките се обясняват с липсата на **предлози, частици и спомагателния глагол “съм”** в системата на турски език.

6. Частици (“не”, “се”, “си”) Те нямат аналог в турски език, затова учениците често ги поставят след думата, пишат ги слято с нея или ги изпускат. При частиците “се” и “си” освен този тип грешки се наблюдава и неправилно изпускане на частицата (*Аз обичам да занимавам пеене*), както и неправилна замяна на една частица с друга (*Аз си зарадвах, когато разбрах...*).

В. Различия на синтактично равнище

За турски език е характерен устойчивият словоред (подлог в началото на изречението и сказуемо в края), докато в български език словоредът е

свободен. От писмените работи могат да се подберат достатъчно примери, за да се илюстрира неправилният български словоред на учениците билингвисти под влияние на майчиния език (*Всяка сутрин аз зайците сам храня; На Байряма много баклава яде*). Като синтактични интерферентни грешки следва да се разглеждат и примери, в които спомагателният глагол “съм” стои в края на изречението (*Това любима игра е*).

2. В турски език се използват три начина за свързване на думите в словосъчетания и изречения: *управление, прилагане и съгласуване*. Тъй като в турски език съгласуването като начин на свързване се използва много рядко, учениците билингвисти често в българската си речева практика направо прилагат думите, без да ги съгласуват (*Иван и Стоян е ученик*).

При обработка на грешките, допуснати в писмените работи на ученици билингвисти, най-голям е относителният дял на **грешки при съгласуването** (най-често се греша при съгласуването по род – *Мирко отишло на риболов. Хвана голям риба*). На второ място по честота са грешките, свързани с **употреба на предлози** и предложни съчетания. Там преобладава изпускането или произволната (неподходяща) замяна на един предлог с друг (*Кака и батко отиде море; Ние обичам да играе на междучасието*). На трето място са **неправилните местоименни замени**, особено на текстово равнище.

VI. Акценти при усвояването на български език от билингвисти:

- изграждане на мотивация за изучаване на български език;
- обогатяване на речника на учениците както с нови думи, така с нови значения и употреби на вече усвоени думи и изрази (в планираните ситуации на общуване);
- акцентирание върху онези езикови явления и категории, които се различават в първия и втория език, за да се предотвратява допускането на грешки в речевата практика на билингвистите;
- формиране на умения за точно и ясно изразяване при спазване на усвоените до момента книжовноезикови норми;
- формиране на умения за възприемане и създаване на текстове, което включва:
 - усъвършенстване на четивната техника (скорост на четене, обхват на четивното поле и пр.);
 - формиране и усъвършенстване на уменията за осъзнато възприемане на кратки устни и писмени текстове;

- формиране на умение за репродуциране на (части от) текстове (устни и писмени);
- формиране на умения за създаване на комуникативно пълноценни текстове;
- формиране на умения за редактиране на свои и чужди текстове с оглед на съдържанието, точността и правописа.

УЧ. Насоки за постигане на целите на обучение по български език

1. Да не се забравя, че всяка информация, която се получава в училище, възпитава.

2. Да се подхожда творчески при изготвянето на учебните програми (годишните разпределения) по български език със списък от тематични области и теми за общуване, съобразени с даденостите в билингвистичните райони. Ето и някои възможни варианти, които предлагам на вашето внимание:

За да се изгражда адекватно поведение при общуване по тези теми, ученикът трябва да се поставя в различни **ситуации**, например:

Представяне – на новите си съученици и учители, на връстници и възрастни хора и т.н.

Общуване в училище – в междучасието; общуване с учителския и помощния персонал, със здравни работници и т.н.

Общуване на улицата – с връстници, с по-възрастни познати и непознати хора, с представители на реда и сигурността и т.н.

Общуване на обществени места – в читалището, в кметството, в пощата, в аптеката, в здравната служба и пр.

Пазаруване – в магазина (хранителен, зеленчуков, супермаркет, за риба, за облекло); в барчето; в сладкарницата; в книжарницата

Пътуване и туризъм – до общинския и областния център, до столицата (старите столици), до природни, исторически и пр. забележителности

Хранене – вкъщи, в училищното барче (бюфет), в сладкарницата и т.н.

Занимания през свободното време – спортуване, туризъм, пътуване, услуги, забавления (телевизия, кино, игри в т.ч. и компютърни, музика и т.н.)

3. При изработване на годишното разпределение да се включва речникова работа, съобразена с темите на ученическите текстове, както и с лексикално-тематичния речник.

4. Да се осигурява повече учебно време за изучаване на езиковите явления, които затрудняват билингвистите.

VIII. ПРАКТИЧЕСКИ ПРАВИЛА ЗА ОБУЧЕНИЕТО НА УЧЕНИЦИ БИЛИНГВИ

1. Да се определят причините ако има изоставане на учениците билингви и да се причислят към съответните типологически групи.

2. Да се прилагат всички възможни форми за обучение.

3. Да се повтарят съществените елементи на учебния материал в различни варианти.

4. Да се онагледяват чрез предмети, примери и условни изображения.

5. Да се обяснява учебния материал с лесно разбираеми думи.

6. Да се свежда учебния материал до неговото съществено ядро.

7. Да се допълва изучавания учебен материал с интересни подробности.

8. Да се поставят задачи, съобразени с индивидуалните възможности на учениците.

9. Да се учат учениците как да се готвят за училище.

10. Да се прилагат различни начини за изпитване и оценяване.

11. Да се обясняват неуспехите на учениците с недостатъчно усилия, а не с липса на способности.

12. Да се прилагат интерактивни методи на обучение.

С оглед на това какви трудности при усвояването на българския език възникват в средата, в която живеят нашите възпитаници, педагогическият съвет на ОУ "Гео Милев" – гр. Пловдив прие следната стратегия за овладяване на българския език.